

VANDAAG EN MORGEN

HOOFDSTUK II.

S P R E K E N.

Een van de meest eigenaardige verschijnselen van deze tijd is een toenevende begripsverwarring. Woorden worden steeds meer gebruikt, leuzen nemen hand over hand toe, maar de betekenis daarvan is zo variabel, dat van een werkelijke communicatie door middel van het woord maar heel zelden sprake pleegt te zijn. Indien wij de ontwikkelingen van vandaag willen begrijpen of waar het morgen naar toe gaat, dan moeten we ook het gesprokene eens onder de loupe nemen.

Nu zegt men: Het woord is de weergave van de gedachte. Dat zou zo behoren te zijn, ofschoon in vele gevallen het woord eerder de gedachte pleegt te verbergen. Maar het is nog erger geworden; want het woord drukt niet de gedachte uit, maar is de weergave van een aantal associaties. En als de associaties verschillen, wordt de betekenis van het woord voor verschillende persoonlijkheden een totaal andere.

Ik wil niet te ver ingaan op de verwarringen, die er vandaag aan de dag bestaan. Wij kennen het oude - uit het Grieks afgeleide begrip democratie. Democratie is een woord, dat even graag wordt gebruikt in een dictatoriaal-technocratische staat, in een technocratisch-vrijzinnige staat zowel als in een gemeenschap, die hoopt eens tot een werkelijke volksregering te komen. Maar de betekenis, die ze aan dat woord geven, is een geheel andere.

In een dictatoriaal-technocratisch geheel betekent democratie niet de wil van het volk. (Dat zouden ze wel willen. Het volk heeft niet te willen.) Democratie is het welzijn van het volk voor het volk door het volk.

In een wat vrijzinnig-technocratische staat is democratie de toestemming aan het volk om uit te drukken wat het zou willen, mits het maar doet wat de technocratie zegt. En in staten en groeperingen, die naar een werkelijke volksregering zoeken, is het de voortdurende verwarring tussen ideaal en noodzaak. Een ieder heeft bovendien dan nogweer zijn eigen opvatting van deze democratie. Dus als je dat woord alleen maar neemt, kun je daarin zoveel verschillende betekenissen vinden, dat het onmogelijk is door zo'n woord nog iets te zeggen omtrent b.v. een regeringsvorm of een maatschappelijke structuur.

Deze woorden op zichzelf, ach, die kunnen we nog wel enigszins verwerken, omdat ze aan een systeem gebonden zijn. Maar binnen elk systeem bestaan er ook weer woorden, die eigenlijk zinloos zijn geworden.

Als men spreekt over b.v. het nut van het algemeen (een term, die kort na mijn tijd in Nederland meer en meer gebruikelijk begon te worden), dan heeft men het eigenlijk over iets, wat niet bestaat. Je kunt nooit het nut van het algemeen dienen. Want in een gemeenschap zijn zoveel tegenstrijdige belangen dat iemand, die het nut van het algemeen in algemene zin zou willen dienen, eigenlijk niets zou moeten doen, omdat hij door elke handeling tegen de belangen van een bepaalde groep ingaat en dus voor hen eerder een hinderpaal dan iets nuttigs is. Het resultaat is geweest, dat het woord dus meer en meer aan de werkelijkheid is onttrokken.

Mensen, die spreken, communiceren nog wel met elkaar. Maar nu blijkt, dat deze communicatie steeds oppervlakkiger wordt. Er is steeds minder associatieve achtergrond. Er is steeds minder begrip. En daarmee heeft het woord zich eigenlijk losgemaakt uit de realiteit.

Als u - om een voorbeeld te noemen - gaat kijken naar hetgeen er wordt gesproken in het een of ander congres (of dat nu een concilie is of een congres van een bond, een internationaal politieke samenkomst of een Kamerzitting in Nederland), dan zult u tot de conclusie komen, dat een enorme hoeveelheid woorden niet in staat is om de werkelijke intentie en overweging tot uitdrukking te brengen. Het resultaat is geweest, dat wij eigenlijk in het gebruik van het woord twee ontwikkelingen zien.

De eerste is mystiek. Wij zien een woord-mysticisme ontstaan, waarin het woord dat wij spreken geen werkelijke betekenis heeft, maar een geloofsbelevens weergeeft. Dat kan in beperkte zin nog voorkomen bij iemand, die buitengewoon geïnteresseerd is in de bijbel en daaraan vast gelooft. Die kan met een bijbelspreuk voor zichzelf meer zeggen, dan hij anders kan uitdrukken. Maar hij vergeet, dat het geen werkelijkheid is.

Een ander voorbeeld daarvan is de manier, waarop men b.v. bepaalde dingen van Mao aanhangt. Of de manier, waarop men bepaalde stichtingen (noem ze in Nederland maar de Telders-stichting of de Wiardi Beckman-stichting) met hun rapporten aanhangt. Men gaat hier niet meer in op de essentie van de zaak zonder meer. Men komt tot een geloofsaanvaarding. En daardoor wordt de uitspraak niet meer een redelijk argument. Zij is een geloofsverklaring geworden en gedooft als zodanig eigenlijk geen kritiek en geen tegenspraak. Zouden die komen, dan is geen reëel argument mogelijk. Dit neemt over de hele wereld toe.

Als wij vandaag aan de dag zien wat er b.v. in Amerika gebeurt, dan worden we getroffen door de tegenstelling tussen de woorden en de daden. Ze zeggen aan de ene kant: Wij streven naar vrede; en aan de andere kant blijkt men zich tot steeds meer oorlogsinspanning op te zwepen. Men spreekt enerzijds van rassengelijkheid; anderzijds blijkt dit door velen verkeerd te worden verstaan, nl. als een rassen-superioriteit. En aangezien dit ook bij de tot nu toe als mindere beschouwde rassen het geval is, ontstaan daaruit de reuze -conflicten.

De interpretatie van het gesproken woord is niet meer mogelijk. Als Viet-Nam iets zegt, dan kan dat wel worden vertaald, maar de bedoeling ervan gaat geheel teloor, omdat men de gedachtenwereld niet meer kan delen. De associatieve achtergrond is verloren gegaan. Noord-Viet-Nam verlangt wel degelijk naar vrede; zelfs veel meer dan iedereen geneigd is te geloven. Maar de vrede, die Noord-Viet-Nam wil, is in de eerste plaats een gemoedsvrede. En die kun je niet verwachten, als je je neerlegt bij wat wordt gezien als een invasor: iemand die je land is binnengetrokken. Indien de ander zich terugtrok en zijn onrecht erkende, dan eerst zou je met hem vrede kunnen sluiten. Amerika kan niet begrijpen, dat zijn optreden in Viet-Nam in de ogen van iemand op de wereld onrecht zou kunnen heten. Want men doet het met de beste bedoelingen. Men heeft daarvoor inderdaad een achtergrond. Zo spreekt men tot elkaar van vrede, maar bedoelt men beiden iets anders. Hierdoor meent men, dat de ander veel meer tot geweld geneigd is dan in feite het geval is.

Een soortgelijke spraakverwarring bestaat er op het ogenblik b.v. tussen Rusland en China. Ofschoon beide zijn uitgegaan van hetzelfde dialectisch materialisme (Marxisme), blijkt dat de interpretatie van bepaalde begrippen in de twee landen zoveel is gaan verschillen, dat als ze hetzelfde zeggen, ze iets anders bedoelen. Het resultaat is dan weer, dat wanneer Rusland aan de algemene leuzen een bepaalde beschouwing, een bepaalde interpretatie in nog verstaanbare taal toevoegt, de Chinezen boos weglopen. En omgekeerd de Russen ook van de Chinezen niet meer begrijpen wat die toevoeging te betekenen heeft. Er ontstaat een scheiding.

In Europa staat men tegenover Amerika nog steeds erg welwillend. Toch komt er een steeds groter verzet tegen wat men dan wel eens Amerikaans imperialisme of dollar-imperialisme pleegt te noemen. Ook hier is het gesproken woord niet meer in staat uit te drukken wat er eigenlijk moet worden medegedeeld. Er is een

absolute communicatie-stoornis.

Amerika is heus niet van plan om via de dollar van Europa een soort reservaat voor cultuur en gelijktijdig een bevoorrecht afzetgebied te maken. Aan de andere kant is Europa helemaal niet van plan om Amerika helemaal op zij te gooien. Maar de wijze, waarop Amerika zijn goedwillendheid voor Europa uitdrukt, is voor Europa volgens de daar heersende (en vaak zeer sectarische) begrippen in feite een toenemende ingreep in de vrijheid van de Europeaan. De Amerikaan begrijpt dat niet. De Europeaan begrijpt ook niet, dat hij - indien hij het zou willen - rustig zijn eigen gang kan gaan. Hij meent, dat de Amerikaanse uitspraak bindend is; want dat ligt er voor hem in. Zo ziet u, dat mensen (de Engelsen en de Amerikanen), die bijna een gelijke taal gebruiken, elkaar eigenlijk niet meer verstaan.

Als je dit alles gaat nazien, moet je dus wel zeggen: Op het ogenblik is de toestand absoluut verwarrend. Het is een soort Babylon geworden; daarvoor hebben we een soort esperanto nodig. Tot op dit moment bestaat die taal niet. Er bestaat geen internationale taal, die exact genoeg is om meningen uit te drukken, zonder dat daarbij de associatieve waarden zodanig kunnen verschillen, dat misverstanden kunnen ontstaan. Als dat zo doorgaat, krijgen we ruzie, omdat we het met elkaar eens zijn, maar niet begrijpen dat we het met elkaar eens zijn.

Het zal u duidelijk zijn, dat er dus een nieuwe taal moet worden ontwikkeld. Die taal kan zeker niet meer zijn gebaseerd op redelijke, economische, sociale of politieke overwegingen, zoals tegenwoordig. In de nu gekende idealismen is zo'n taal ook niet te vinden. Dan zal zij dus geboren moeten worden in die kringen, welke voor de gemeenschap, voor de economische aspecten en de politieke samenhangen in feite geen interesse hebben.

Ik heb wel eens gedacht, dat in de huidige ontwikkeling althans het werkelijke begrip in de wereld nooit kan komen van staatslieden. Maar dat zij misschien kan worden geschapen door toeristen, die dan weliswaar elkanders taal niet volledig kunnen vertalen, maar die elkaar gaan begrijpen. Wat nodig is om met elkaar te spreken is een begripswereld; geen woordenschat. Wat nodig is om elkaar te kunnen spreken over iets, is niet een gelijk punt van uitgang, maar wel een gelijke waardering voor de inhoud van de woorden, die worden gebruikt.

Er zit in dit spreken een tweede aspect: de mystiek. Wanneer een bepaald denkbeeld komt los te staan van de werkelijkheid, maar gelijktijdig voor de mens emotioneel nog inhoud heeft, dan moet deze emotie haast worden geprojecteerd buiten die werkelijkheid. Dat is duidelijk. Indien wij de werkelijkheid van onze emotionele beloving gaan vastleggen, dan wordt het woord een emotioneel symbool. De leuze, die wordt geboren, heeft niets te maken met hetgeen zij uitdrukt, maar met haar achtergronden. Laat mij eens zoeken, of ik daarvoor een gemakkelijk bruikbaar voorbeeld kan vinden: Een witte tornado; wervelende waskracht. Dat zijn woorden, die u alleen commercieel ziet. Maar er zitten dingen achter.

Ten eerste: het opvallende is, dat tornado en die wervelende of bruisende waskracht uitdrukkingen zijn van beweging. Een associatie van beweging, een moeiteloze beweging, die je kunt kopen.

Ten tweede zit daar iets achter van "ik kan krijgen wat ik niet bezit". Een verrijking van jezelf. Een soort prestige-kwestie. Men koopt niet omdat die leuze zo is, maar men koopt om de droom, die er achter ligt.

Maar als ik dat bij gewone producten doe, dan zal het u ook duidelijk zijn, dat er eenzelfde mystiek moet bestaan t.a.v. hogere waarden. Bijvoorbeeld: Voor Oranje, volk en vaderland. Een leuze, die in zichzelf kolder is, want volk en vaderland zijn lang niet hetzelfde. Vaderland is een soort wazig begrip, dat uit de erkende staatkundige begrenzingen van wat zich een volk noemt, voortkomt. Oranje is een symbool van dat volk, maar heeft op zichzelf weer geen betekenis. (Nu zijn de koningsgezinden natuurlijk onmiddellijk kwaad, dat ik dit zeg, want ik ben aan hun mythos gekomen.)

Een dergelijke leus wordt een geloofsverklaring. Zij wordt de rationalisatie voor al hetgeen je niet op een andere manier kunt verklaren. De strijdleuzen nemen steeds toe. Het wordt door die leuzen de mens steeds gemakkelijker gemaakt de feiten voorbij te zien. Hij wordt blind voor een werkelijke ontwikkeling en zoekt alleen

maar de mystieke associatie, die in hem de leuze beleefbaar maakt. Het boekje van Mao is hiervan natuurlijk een aardig voorbeeld. Maar in zekere zin is dat evenzeer de aanhankelijkheid voor uitspraken en geschriften van b.v. Wiesthal en de praatjes van Lyndon Johnson. Ze zijn eigenlijk gelijkwaardig wat dit betreft. Ze hebben niets meer te maken met het werkelijk spreken: het mededelen van gedachten. Zij zijn het wekken van associaties. Zij zijn het scheppen van een onwerkelijke wereld. Indien men in een onwerkelijke wereld leeft, kan men op de eisen van de werkelijkheid niet reageren.

Wat vloeit hieruit voort aan praktische ontwikkelingen voor de toekomst, voor morgen?

In de eerste plaats: Door de werkelijkheidsvervreemding zullen vooral die lichamen en instanties, waarvoor spreken (het woord) het werkelijke middel tot besluitvorming en communicatie vormt, steeds verder van de feiten komen af te staan. Wij zullen overal ter wereld zien, dat de parlementen niet meer in staat zijn de werkelijkheid van een volk te zien. Ze worden door de woorden en leuzen verblind. Het resultaat is, dat zij steeds minder steunen op den volke en op den duur naast het volk komen te staan, waardoor zij zullen worden aangetast vanuit de massa, die zij immers enerzijds niet meer kunnen verstaan en anderzijds met hun woorden ook niet meer kunnen bereiken.

Een groot aantal omwentelingen en revolutionaire ontwikkelingen is in de komende tijd onvermijdelijk geworden. Niet omdat de politici en de kerkleiders enz. kwaadwillend zijn, maar om de doodeenvoudige reden, dat zij verblind door hun woorden die emotie weergeven, (ook al denken ze redelijk te redeneren) en door hun blindheid voor de feiten van de massa niet meer in staat zijn in die massa een respons te krijgen.

Deze revoluties hebben alle een gelijk karakter. Zij zoeken naar het antwoord op de vragen van de massa. Maar de massa is ook niet redelijk. Want ook zij lijdt aan de vertroebeling van communicatiemogelijkheid. Wij zullen overal een neiging zien om bepaalde personen of machten of kleine pressiegroepen met een praktisch dictatoriale macht te bekleden. Dat is logisch, want dan hebben zij iemand, die een slogan kan dicteren en de emotionele achtergrond er bij de mensen eenvoudig inranselen. Dan ontstaat er weer een zekere gelijkdenkendheid en daardoor wederom een communicatiemogelijkheid. Het is dan ook mogelijk iets tot stand te brengen.

Ik heb in het begin het woord technocratie een paar keer laten vallen. Technocratie, bureaucratie e.d. zijn alle hetzelfde. Dat zijn mensen, die uitgaan van hun eigen techniek en denken. Dat mag je hun niet kwalijk nemen. Maar het resultaat is, dat zij door hun specialistisch denken blind zijn voor alle andere aspecten van de samenleving.

Als u bij uw eigen regering gaat kijken, dan zult u zien, dat de ministeries in feite vaak met elkaar concurreren, vele taken dubbel volbrengen of elkaars werk noest en nijver aan het afbreken zijn. Waarom? Omdat ieder voor zich zijn eigen planologen heeft en niet meer in staat is tot communicatie. Wij kunnen zeggen: Technocratie is zolang zij niet voert tot een dictatuur (dat moet ik erbij zeggen) de absolute ontwaarding van de communicatie. Het gesproken woord wordt ledig.

Is er een dictatuur, dan krijgen we een - maar nu niet meer uit het "ik" voortkomend doch van bovenaf opgelegd - woordbetekenisspel. Hier wordt gedicteerd wat een begrip inhoudt, wat waar is en wat niet waar is. Het lijkt misschien erg treurig, maar als iedereen wit zwart noemt, dan zal men - sprekend over zwart - de eigenschappen van wit wel degelijk begrijpen. Maar als de een iets wit noemt en de ander noemt het zwart, kan er een verwarring ontstaan. De dictatuur herstelt dus wel in zekere mate een communicatie-eenheid, maar zij kan dit alleen doen, zolang zij in staat is de emotie en het denken van de massa absoluut te beheersen. doordat de associatie-waarden van bovenaf worden bepaald. Dit blijkt niet altijd mogelijk te zijn. Vandaar dat mijn verdere prognose luidt:

Na een aantal revoluties, waarbij het dictatoriaal element op de wereld sterk toeneemt, krijgen wij een groeiend anarchistische bestreving in vele landen, waardoor de officieel nog bestaande, ofschoon vaak reeds onbruikbaar geworden, internationale lichamen, publiek-rechterlijke lichamen e.d. van alle betekenis worden ontbloot. Wat er overblijft is het droevig geraamte van wat eens het huis der vol-

keren had moeten zijn.

Deze revolutie heeft echter het grote voordeel, dat zij de oorlogsgevaaren, die dan wel degelijk aanwezig zijn, aanmerkelijk zal beperken. Een dergelijke ontwikkeling moet ongeveer voortgaan tot 1982 - 1983. Daarna zullen wij een andere ontwikkeling. Want er zijn mensen - reeds nu - die niet alleen de woorden van anderen kunnen begrijpen, maar die ook de verschillende associaties erachter zullen begrijpen. Zij zijn degenen, die de synthese tot stand brengen; voorlopig de begripssynthese. Maar indien wij van elkaar begrijpen wat we doen en wat we willen, dan wordt de samenwerking en ook het overleg weer mogelijk. Wij moeten er rekening mee houden, dat - op het ogenblik is het eigenlijk al begonnen - in een aantal jaren (tot 1972) dit vermogen tot synthese bij steeds meer mensen wordt gevormd. Misschien vanaf 1972 - 1973 zal de invloed van deze vertalers in de massa toenemen; dus nog niet in de grotere organisaties.

Na 1984 - 1985 zal echter, zoals ik reeds heb aangeduid, een groot gedeelte van de internationale organen (de gezagsorganen in de landen) zodanig uitgehold zijn en zoveel aan betekenis hebben verloren, dat de behoefte aan iemand, die de zaak samenbrengt, die weer een verstaan mogelijk maakt, steeds groter wordt. De mens echter, die van de verschillende associaties en begrippen een synthese kan vormen, is niet alleen wetenschappelijk maar ook sociaal van het grootste belang. Hij denkt nl. niet meer in begrensde eenheden. Iemand, die denkt aan "mijn volk" als gescheiden van andere volken, kan niet waarlijk een mens zijn, die synthese brengt. Vandaar dat de mens, die dit denken en daarmee ook dit uitdrukken van werkelijke gedachten gaat beheersen, niet meer nationaal of zelfs maar internationaal, maar hoofdzakelijk menselijk georiënteerd is.

Deze oriëntatie op de totale mensheid brengt volgens mij de Babylonische spraakverwarring van heden langzaam maar zeker tot haar einde. Zij zal vermoedelijk reeds in de jaren '90 een zeer intense opbouw mogelijk maken, waarbij de eerste resultaten op wetenschappelijk terrein kenbaar zullen worden, omdat na de erkenning van de waarde van deze synthese ongetwijfeld de wetenschap als eerste van deze mogelijkheid tot wederkerig begrip en werkelijke samenwerking van de takken van wetenschap gebruik zal maken. Het heeft vele fouten, maar een erkenning wordt dan ook in de praktijk omgezet. Op vele andere gebieden is dat helaas niet zo.

Ik neem aan dat de opbouw, die aan de gang is, daardoor een nieuw karakter krijgt; en dat de mensheid in een betrekkelijk korte tijd haar eigen leefwijze, haar productiewijze, haar aanpassing aan het milieu en de milieu-beheersing zodanig wijzigt, dat wij van een werkelijk begin van een nieuw tijdperk kunnen spreken.

Er is over het woord natuurlijk nog wel meer te zeggen. Maar indien u het mij toestaat, zou ik hier willen volstaan met een enkele

OPGAVE:

Leest u eens uitspraken van drie of vier verschillende partijen en tracht aan de hand van hun werkelijk gedrag te ontdekken wat deze woorden in feite betekenen; wat de achtergrond van dit woordgebruik en daarmee de betekenis van het gesprokene kan zijn. Het zal u helpen een begrip te vormen, waardoor ook u wat meer kunt denken in synthese.

-:-

HOOFDSTUK III.

DE DAAD.

Een daad is een zeer complex geheel. Een daad wordt geboren in de gedachte en in haar poging tot uitvoering bepaald door omstandigheden. Zij wordt verder in de intensiteit van uitvoering bepaald door de wil ofwel de begeerte of angst van de mens.

Een daad, die door een enkele mens wordt gesteld, kan diens wozen volledig juist weergeven. Is dit niet het geval, dan zal althans een bewustzijn daaromtrent bestaan.

Als ik een daad ga stellen namens een groter aantal mensen, wordt dit moeilijker. Een groep van - laat ons zeggen - 100 mensen kan nog tot een gezamenlijke daadstelling komen, waarbij men althans enig begrip heeft van de gedachte, waaruit de daad voortkomt en waarbij zelfs de elementen van gedwongenheid en de erkenning van beïnvloedende omstandigheden nog wel mogelijk is. Gaat het over 1000 mensen, dan blijkt dit al niet meer het geval te zijn. Men krijgt op die manier daden, die eigenlijk in strijd zijn met de gedachte; d.w.z. de gedachte van de enkeling. De beste uitdrukking, die ik hiervoor kan vinden, is de volgende:

Wanneer duizend verschillende intenties samenvloeien in één actie-begrip, zal de actie niet worden beïnvloed door de feitelijke wil, maar door de factor van kracht worden bepaald, zodat altijd een eenzijdige afwijking van de werkelijke wil ontstaat, waarbij niemand het gewilde volledig in de daad ziet omzetten. Hierdoor ontbeert de daad het bevredigingselement.

U denkt misschien dat dit onbelangrijk is. Maar als je een daad stelt, dan maak je daarmee iets van je innerlijke wereld waar. Naarmate je meer van de innerlijke wereld waarmaakt, voel je je gelukkiger, ben je evenwichtiger en juister georiënteerd in je wereld en kun je die wereld ook beter aan. Als nu blijkt, dat men door het handelen in steeds grotere eenheden van steeds meer mensen voortdurend meer afwijkt van de zelfverwezenlijking, zoals men zich die wenst, dan zal op den duur het contact tussen het denken en de daad gaan ontbreken. De daad is niet meer de uitdrukking van het denken, maar eerder het bijna spontaan te voorschijn komen van ontwijkingsmanoeuvres, waardoor een aantasting van eigen denken of een mogelijke schade voor de innerlijke wereld wordt voorkomen.

Als ik weet, dat wat ik doe goed is, dan zal ik degen, die doet wat niet goed is, met een zeker medelijden bezien. Ik zal geneigd zijn om die ander te helpen. Ik zal hem in zijn te onjuiste uiting uit de aard der zaak proberen te remmen. Maar ik kan die mens nooit haten, want ik sta hoger dan hij. Maar op het ogenblik, dat ik mijn innerlijke erkenning niet meer kan omzetten in een daad, niet meer kan waarmaken, zal de ander meer een vijand voor mij worden. Want indien ik hem ga erkennen voor wat hij is, bewijst hij mij dat wat ik uiterlijk ben en doe en wat ik innerlijk ben en doe te veel verschilt. Het resultaat is niet alleen een kwestie van steeds afnemend zelfvertrouwen, maar ook van steeds toenemende agressiviteit. Agressie is in feite een uiting van gebrek aan zelfvertrouwen en aan vermogen om de innerlijke wereld nog waar te maken.

Indien u dit alles kunt accepteren, dan kunnen wij voor de wereld van vandaag en van morgen als volgt redeneren:

De grootste agressiviteit, die wij op het ogenblik zien (neemt u mij niet kwalijk, dat ik dit zo stel), vinden wij in China en in de Ver. Staten. Waarom in deze twee landen? Wel dat is heel eenvoudig. De U.S.A. is geboren uit mensen, die vrijheid (persoonlijke vrijheid vooral) en persoonlijke rechten in de maatschappij als het voornaamste zien. Maar zij zijn door velerlei omstandigheden ongetwijfeld ertoe gekomen om steeds meer van die rechten a.h.w. weg te praten. Ze leven in een maatschappij, waarin de persoonlijke aansprakelijkheid en het persoonlijk recht

steeds meer worden beperkt door wat men een gemeenschapsrecht noemt. Er worden steeds meer daden gesteld namens de groep Amerikanen, die door een zeer groot deel van de Amerikanen niet meer als juist kunnen worden erkend en die strijdig zijn met hetgeen zij willen, ofschoon zij zelf ertoe hebben meegewerkt. Het resultaat is, dat men steeds minder het gevoel heeft, dat men de wereld aan kan. En het is duidelijk, dat men dan ook steeds meer een dreiging zal zien in alles, wat de eigen stellingen en ook de eigen daden zou kunnen aantasten. Typerend hierbij is, dat de invloed van de gehele wereld in het Viet-Nam-conflict voor Amerika alleen maar aanleiding is geweest om het escalatieproces van troepentoevoer of inzet van wapen a.h.w. nog verder op te schroeven.

Dat lijkt onredelijk. Want die Amerikanen voelen heus wel, dat men het niet met hen eens is. Maar juist indien zij zouden toegeven: Wij hebben hier verkeerd gereageerd, dan zouden ze ook moeten toegeven: Ons hele bestel is op het ogenblik niet juist meer. Het past niet meer bij datgene, wat wij innerlijk als Amerikanen nog als juist zien. En daarom moeten ze wel. Ze kunnen niet anders. Het is een psychologisch conflict, waarbij men aan de ene kant binnenlands elkaar zou willen aflachten om het al of niet juist zijn van kwesties als Viet-Nam of de beëindiging van de segregatie, enz., terwijl men aan de andere kant naar buiten toe als eenheid blijft optreden. Dit is dus het resultaat van deze actie namens de gemeenschap, voortkomende uit de werking in de gemeenschap, maar in strijd met de innerlijke gevoelswereld van de gemeenschap.

Hetzelfde zien wij in China. Wat de Chinees eigenlijk verlangt, kan niet worden uitgedrukt in de leuze van een systeem; dat is duidelijk. (Denkt u hier aan hetgeen ik onder het hoofdstuk "spreken" heb behandeld.) Wat men in feite wil, dat is: iets betekenen. En dat is begrijpelijk. Men wil vrede, geen oorlog. Men wil rust en helemaal geen opschudding. Men wil welvaart en helemaal niet een opoffering tot het uiterste. Maar elke groep, die voor zich iets bereikt, is een verwijt geworden voor elke andere groep, die minder bereikt. Dit kan niet meer worden uitgedrukt in een concurrentiestrijd. Dat laat het systeem, vooral ook het leuzensysteem niet toe. Men kan wedijveren met elkaar, maar dan moet men de ander als doel erkennen. Men kan niet zeggen: Wij zijn op een ander terrein beter. Die poging tot gelijkschakeling tast in vele industrieën b.v. het gevoel van eigenwaarde aan. Het resultaat is, dat men agressief wordt.

Die agressie zou eigenlijk gekeerd moeten zijn tegen wat men de concurrent kan noemen. Maar die concurrent is onaantastbaar geworden in het leuzensysteem. De gemeenschap stelt haar daden nu eenmaal aan de hand van de leuzen en niet aan de hand van de feiten. Dan wordt deze daadstelling in zichzelf een gevoel van minderwaardigheid, dat zich omzet in agressiviteit. Deze agressiviteit is natuurlijk ook wel intern aanwezig, maar zij zal vooral tegenover de buitenwereld moeten gelden. Het resultaat is, dat de doorsnee-Chinees van vandaag iedereen in de buitenwereld als een verachtelijk en minderwaardig mens wil zien. Een wereld, die niet deugt en die niets kan, ofschoon hij weet dat het van binnen anders is. Omdat hij weet, dat dit de enige manier is om de daadstelling voort te zetten. De verdeeldheid van China komt daaruit voort. Maar ook de pogingen van China om in te grijpen; het politieke spel; de eigenaardige provocatie-techniek, die men over de gehele wereld gebruikt. Wat zal het eindresultaat van zo iets zijn?

Wel, naarmate de daad meer in strijd komt met de werkelijke begeerte van de massa, zal ook in die massa weer de behoefte komen tot een meer persoonlijke uiting. Deze uiting is - ik heb het al duidelijk gemaakt - niet mogelijk via het woord. Zij is ook niet mogelijk via de openlijke, de directe daad. Wat krijgen wij dus? Wij krijgen een mysticisme, waarin de daadstelling niet meer haar werkelijke betekenis heeft, maar vervangend optreedt voor andere dingen. En deze vervangingswaarde zal in het begin voor de regeringen van de U.S.A. maar ook van China wel voordelen hebben. Het geeft ondanks alles de mogelijkheid om naar buiten toe een zekere eenheid te handhaven. Maar er komt een ogenblik, dat de vervangende daad zozeer dominant is geworden, dat zij niet meer kan worden ingepast in het leuzensysteem. Er ontstaat een steeds grotere discrepantie tussen de feitelijke daadstelling, de woorden en de heersende denkbeelden. En door deze verwijdering komt

dan de daad, die de omgeving het meest direct beïnvloedt, tot een herscheppen van het denken en daarnaast ook van het woordgebruik.

Het zal u duidelijk zijn, dat de spraakverwarring daardoor niet wordt opgeheven; maar wel ontstaat er een volledige ommekeer in de maatschappelijke verhoudingen, in de betekenis van bepaalde waarden binnen die maatschappij, o.a. van statussymbolen. Daarnaast ontstaat er op den duur een geheel andere wereldvisie. Dit is een hervorming, die zeker de agressiviteit steeds meer van haar betekenis ontdoet.

De Chinees van vandaag, die als maoïst probeert de wereld duidelijk te maken, hoezeer de woorden van Mao de enige waarheid zijn, is niets anders dan een evangelist. Hij wil zielen winnen. Hij wil bekeren. Ook al gaat het hem niet om eeuwige maar om tijdelijke waarden. In zijn poging tot die bekering - en dat is nu juist het interessante van de zaak - moet hij langzaam maar zeker zijn gedrag wijzigen. Hij kan kiezen tussen de provocatie, waardoor hij steeds meer wordt gescheiden van degenen, die hij wil bereiken, of hij kan grijpen naar de communicatie, waarmee hij afstand moet doen van zijn associatieve begrippen om de ander iets te kunnen zeggen.

Het is vaak voorgekomen, dat vroeger zendelingen, die lang onder de inboorlingen hadden gewerkt, terugkwamen als praktiserende magiërs. Nu zul je zeggen: Dat is kolder. Neen, dat is helemaal geen kolder. In die wereld was magie de uitdrukking van hun denkbeelden. Maar terugkomende brachten zij de magie mee, die erg storend was voor de maatschappij, waarin ze terugkeerden. Ze moest echter worden ingepast, omdat ze mede het uitvloeisel was van de leuze. Zo brengen degenen, die buiten zijn geweest eigenlijk waarden met zich mee, die in strijd zijn met het ideaal, die niet kunnen worden omschreven in het normaal woordgebruik, maar die de betekenis ervan toch aantasten; die een nieuwe instelling eisen.

Dit is b.v. in Rusland in sterke mate het geval geweest in de Chroetsjefperiode. En dat heeft bijgedragen tot de grote veranderingen van waarden, die men op het ogenblik ook in vele satelliet-landen ziet. Het zal duidelijk zijn, dat China een omwenteling zal meemaken, die metterdaad - eerder dan in leuzen en idealisme - vanuit een uiterste agressie overgaat naar het herwinnen van zelfvertrouwen door prestatie.

Deze prestatie zal in het begin tamelijk oorlogszuchtig zijn. We mogen dus wat b.v. China betreft voorspellen, dat het binnen niet al te lange tijd zal uitkomen met vernieuwingen t.a.v. raketten en atomen (atoombommen; dat men - laat ons zeggen - na 3 of 4 jaar waarschijnlijk zal verklaren, dat men (ik neem aan in Kwangtsjoe, maar ik weet het niet zeker) een aantal nieuwe atoomcentrales gaat bouwen, waarin vooral breedere veel voorkomen. En dat men daarbij een systeem heeft gevonden beter en juister dan het westen. Want daar begint het.

Daarnaast zullen we horen, dat men in China een nieuwe methode van staalharding heeft uitgevonden. In feite is dat een toepassing van iets, wat ze in het verleden al wisten. Maar het wordt in een nieuwe vorm gegoten en als een concurrerend artikel de buitenwereld aangeboden. En dit betekent, dat binnen ongeveer 10 jaren van Rood-China uit een toenemende export van betrekkelijk weinige maar zeer gespecialiseerde en goede artikelen tegen wat men werkelijk dumpingprijzen kan noemen naar het westen zich zal ontwikkelen; en dat men in het westen niet de moed zal hebben dat helemaal af te wijzen. Want men is bang voor de politieke consequenties.

Zo zou men kunnen zeggen, dat b.v. China door zijn innerlijke revolutie gevaarlijker gaat worden op commercieel terrein dan het op het ogenblik is op politiek terrein. En dat het hiermede veel meer van zijn idealisme, van zijn denkwijze en ook van zijn leuzen aan het westen kan overdragen dan tot nu toe het geval is geweest met alle pogingen tot actie en agressie.

Wat de Ver. Staten betreft, kunnen we zeggen dat haar toenemende onzekerheid een aantasting gaat betekenen voor wat men het kapitalistisch systeem zou kunnen noemen. De vrijheid van handeldrijven, van productie, enz. is in feite al sterk beperkt. Maar men gaat daar over in de richting van de geleide economie. En als men zover komt, ontstaat de behoefte naar vrijheid. De daadstelling zal niet gericht zijn direct tegen de Staat (dat is op het ogenblik een periode die

tot 1973 duurt), maar daarna zal de daadstelling juist gericht zijn buiten de Staat. Men zal eenvoudig ophouden om b.v. actief te zijn in gebieden, die de Staat beheerst en daarnaast andere acties en denkwijzen vormen. We kunnen in Amerika daarom voorspellen: in de komende 25 jaar een toenemende en zeer sterke secte-voorming, waarbij deze secten verschillende vormen van actief mysticisme verbreiden, dat door de Staat niet goed kan worden opgevangen, maar dat gelijktijdig door communitaire bezigheden en acties binnen de gemeenschap toch eigenlijk een aantasting van de openbare moraal, de openbare economische verhoudingen en zelfs rechtsverhoudingen zal betekenen.

Het geloof in Amerika gaat zich via verschillende secten gedragen als een concern, maar dat als handelszaak niet aantastbaar is, omdat het niet een handelszaak is maar een geloofsuitdrukking. En daarmee krijgen we de ineenstorting van de politieke machinerie. Waarschijnlijk een wanhopig verzet van Washington, zullen we dan maar zeggen (van de grote federale organen) tegen deze ontwikkelingen; waarin men niet slaagt, want wie een godsdienstig gevoel aantast, kan alleen nog maar martelaren maken. En martelaren brengen de vurigheid ten top, met als resultaat: omstreeks 1980 een sterk uiteenvallen van de federale verhoudingen, het toenemen van kleine groeperingen met eigen recht en rechtsverhoudingen, waardoor vele steden en dorpen op den duur gesloten gemeenschappen worden met een geheel eigen sociaal-economische en ook rechtsstructuur, die afwijkt van de gemeenschap. Hierin kan dan de pioniersmentaliteit, die nu eenmaal nog in Amerika leeft, weer tot uiting komen. Men zal door het contact van deze verschillende groepen (dat niet altijd vredig zal zijn) langzaam groeien naar een samenwerking, die gebaseerd is op de vrijwillige actie van betrekkelijk kleine groepen, zodat de daaduitdrukking steeds een samenstel van bewuste daadstellingen is in plaats van het opvolgen van een voorschrift.

Dit zijn twee voorbeelden. We zouden natuurlijk ook Europa erbij kunnen halen.

In Europa is aan de ene kant de wil het behoud van eigen waardigheid, van eigen historische achtergrond. Aan de andere kant erkent men de noodzaak om in woord en daad internationaal te zijn. Het meest typerende voor Europa is misschien wel het feit, dat het - strevende naar een economische eenheid - gelijktijdig tot een steeds grotere politieke verdeeldheid komt. U zult begrijpen, dat ook hier de behoefte tot eenheid aanmerkelijk groter is bij de eenvoudige mensen dan bij staatslieden. Men heeft als eenvoudig mens er meer belang bij, dat men vrij kan werken waar men wil dan dat men nu toevallig behoort tot een politiek-economische gemeenschap.

Het zaad van de nieuwe daadstelling in Europa wordt op het ogenblik in feite door de z.g. gastarbeiders in vele landen geplant. Hier worden mentaliteiten en culturen met elkaar geconfronteerd, die elk voor zich wel hun eigen achtergrond blijven behouden, maar die gelijktijdig toch ook gaan veranderen. Om u een voorbeeld te geven:

Een Turk, die 3 jaar in Nederland heeft gewerkt, blijft een echte Turk. Hij zal kunnen terugkeren in zijn dorpsgemeenschap, zelfs als een voornaam man, maar zijn denken zal niet alleen meer Turks zijn. Hij zal te veel hebben geleerd van andere mogelijkheden. Zijn daden zullen dus verschillen van de woorden, die in de gemeenschap nog gelden. Hij gaat de zaak anders interpreteren. Hetzelfde geldt voor de Italiaan, de Spanjaard. Maar de Nederlander, die in Duitsland heeft gewerkt, heeft ook iets van de Duitse mentaliteit overgenomen. Zoals Nederlanders ongetwijfeld de Duitsers, die bij hen dan wel niet werkten maar toch als macht aanwezig waren, heel wat meer hebben geleerd dan ze misschien beseffen.

Er is een uitwisseling aan de gang. Deze uitwisseling begint dus niet bovenaan, ze begint onderaan. Men krijgt steeds meer behoefte om banden te verbreken.

Wat doet een aantal staten en politieke eenheden daartegen?

Men schept kunstmatig tegenstellingen. De tegenstelling tussen Nederlanders en Duitsers b.v. wordt kunstmatig opgedreven. In plaats van het verschil te zien tussen mensen, probeert men het nog steeds te herleiden tot een verschil in nationaliteiten. Op gelijke wijze proberen op het ogenblik de mensen in Griekenland, maar ook in Polen, Yoego-Slavië, Rusland of Engeland een stelling op te bouwen, waardoor de ander dan toch ergens....nou ja, een Engelsman zal misschien niet

meer gauw zeggen "Dirty foreigner", maar hij zal bij zichzelf toch denken: arme kerel, dat jij geen Engelsman bent.

Dit chauvinisme wordt kunstmatig instand gehouden en aangemoedigd. Men probeert de mens een gemeenschaps-grootheid aan te praten om een grens te scheppen tussen hem en andere mensen. Maar indien de economische noodzaak een samenwerking tot stand brengt, brengt die ook een samenwerking van mensen tot stand, een begrip voor mensen, en daarmee een aantal daden binnen de eigen gemeenschap, die werkelijk internationaal zijn; die niet eigen wezen en omgeving verloochenen, maar wel de stellingen, die dit eigen wezen en de eigen omgeving kunstmatig isoleren van anderen. De daadstelling van de enkeling gaat in toenemende mate internationaal worden.

Indien we hier een tijdsindeling moeten maken, dan kunnen we zeggen: Terwijl men in Europa moeizaam verder streeft naar een economische en militaire samenwerking, zal men moeten ontdekken dat de mensen niet meer zo beperkt, zo nationaal reageren als men zou willen. Dit internationalisme zal natuurlijk in bepaalde delen van Europa het laatst doordringen. De twee centra daarvan zijn centraal Frankrijk en Beieren. Andere landen houden dit verschil kunstmatig nog wel instand, maar beginnen in feite al veel te assimileren. Wij kunnen dit b.v. zien in delen van Oostenrijk. Die delen van Oostenrijk, welke betrekkelijk vlot toegankelijk zijn voor vreemdelingen, blijken de volksmentaliteit te veranderen. De folklore is langzamerhand een "Volendam"-folklore geworden. Het schijnbaar zeer nationaal denken is eigenlijk een profiteren geworden van zijn vermogen tot internationaal reageren.

Zo zien wij, dat in niet al te lange tijd Spanje, Italië, maar ook Griekenland, al lijkt het er nu niet op, en daarnaast ongetwijfeld ook landen als Denemarken, Duitsland, zich zeer sterk gaan richten - menselijk en metterdaad - op een Europees gemeenschappelijk leven. Dit betekent, dat de woorden wel gelijk zullen blijven, maar dat de associatie daarbij zal veranderen. Ik voorspel op grond hiervan:

Rond 1970 politieke successen (na eerst een mislukking in 1969) t.a.v. een verdere eenwording van Europa in politiek-economische zin; maar gelijktijdig een toenemende internationalisering van de mentaliteit van de eenvoudige mensen in vele landen, waardoor omstreeks 1975 het niet meer mogelijk zal zijn de staatkundige begrenzingen, zoals die op het ogenblik bestaan, ook politiek en economisch te handhaven.

Een grotere bewegingsvrijheid voor de mens binnen Europa wordt steeds meer noodzakelijk. En deze noodzaak zal zelfs doordringen tot het Oost-Europa-deel, waarin op het ogenblik nog een zeer sterke beheersing van de grenzen door de Staat, ook voor de eenvoudige burger, wordt gehandhaafd.

Een internationalisering van het menselijk denken geeft een menselijke communicatie, waardoor de daden van de mensen op een gezamenlijk besef worden gebaseerd. Men zal zeker zijn zelfzucht niet verloochenen, maar men zal die niet meer baseren op een nationaal begrip, doch op zijn internationale mogelijkheden. Als gevolg daarvan kan volgens mij omstreeks 1992 - 1993 een werkelijke eenwording van Europa door het praktisch wegvallen van grenzen als belommeringen voor personen- en vermoedelijk ook goederenvervoer worden verwacht. Gelijktijdig betekent dit een vergrote secularisatie van Europa, omdat de verschillende kerkelijke instanties, die in vele landen meer invloed hebben en minder progressief zijn dan in Nederland, bij het erkennen van de mens in de ander steeds minder invloed hebben. Zo zien wij op het ogenblik reeds, dat de cleri b.v. in Spanje en Italië, maar ook in Griekenland aan betekenis aan het verliezen zijn. Wij zien, dat ook de betekenis van de politieke leiders (of moet ik zeggen: de politieke filosofen) in de oostelijke landen op het moment aanmerkelijk aan het minderen is.

De conclusie is duidelijk: Een terugkeer tot de menselijkheid schept een grotere behoefte tot onderling begrip, ook op mystiek vlak. Op grond daarvan durf ik beweren, dat vóór het jaar 2100 Europa geen enkele grens meer zal kennen en een zodanige bestuurssamenwerking, dat met minder internationale bestuurs-lichamen een veel grotere integratie van alle landen mogelijk is geworden.

Ten aanzien van Azië kan ik hier ook nog iets aan toevoegen. In Azië is de moeilijkheid (we hebben dat de vorige keer al gezien) vooral wel, dat men enerzijds zichzelf wil blijven en anderzijds met geheel nieuwe waarden moet gaan werken. De strijdigheid tussen westers denken en oosters denken b.v. blijkt vaak haast fataal te zijn voor ontwikkelingen in India, Pakistan, enz. Maar de daadstelling gaat uit van het eigen wezen. En die daadstelling zal juist in het begin zeer fanatiek zijn in het oosten, omdat het leven geen betekenis heeft, maar wel de mystieke achtergrond. Doch uit de mystieke achtergrond komt men toch tot een begrip van de ander.

Men komt tot een erkenning van de praktische wereld, waarin men leeft. De zwarte markt van vandaag is het begin van een materialistisch realisme in deze landen, dat langzaam maar zeker een bepaalde indolente wereldverachting gaat vervangen. En wanneer deze volkeren hun eigen daad gaan stellen, dan zullen zij dit zeker doen om zichzelf voor anderen kenbaar te maken.

Wij kunnen een toename verwachten niet alleen van zendelingen (ik heb daar de vorige keer al op gewezen), maar ook op den duur van producten, kunstuitingen, uit Azië over de gehele wereld uitgaande. Dat daarbij de levensstandaard niet zal beantwoorden aan wat men westers mooi acht, dat kan iedereen voor zich uitrekenen. Toch zullen de vernieuwingen juist door de mystieke achtergrond, waaruit de daad daar wordt geboren, zo veel concreter, directer en radicaler zijn; dat ik mag aannemen dat de hervorming in Azië - ongeacht de grote achterstand die er nu bestaat - waarschijnlijk rond het jaar 1990 zo ver voltooid is, dat de luide paupermassa's van Azië dan als gelijkwaardige partners in de wereld een woordje kunnen laten horen.

De samenvoeging van continenten (van begripswerelden) speelt nog steeds een rol. Ze zal dit blijven spelen tot rond het jaar 2100. Maar omdat de daad van de eenling, van de eenvoudige mens, steeds meer wordt gebaseerd op zijn afwijzing van een dominantie door wat zich "het gezag" pleegt te noemen, kunnen wij na een periode van anarchisme, die ongeveer tussen 1987 en 1991 in Azië nog grote verwarringen sticht, toch verwachten dat de gehele wereld zich in de huidige Aquarius-periode snel en volledig gaat omvormen.

Ik wil hieraan nog enkele praktische opmerkingen toevoegen, ofschoon ik in de onderwerpjes zelf reeds heb getracht een beetje inzicht te geven in alles, wat er eigenlijk aan de gang is. Let op het volgende:

Een sterke sentimentsverschuiving in uw eigen land in de komende twee jaar. Ik doel hiermede niet alleen op politieke en kerkelijke conflicten, maar ook op een totale verandering van houding - zelfs bij gezagsdragers en gezagsorganen - t.a.v. de enkeling. Hierbij vele gewelddadigheden, omdat de eenling, die zich door de gemeenschap gekrenkt voelt, in toenemende mate besluit daden te stellen. Sabotage, maar ook explosies, zelfs het gebruik van z.g. plasticbommen op openbare gebouwen kan in de komende 2 à 3 jaar zeker worden verwacht. Als u dit ziet, moet u begrijpen dat de mens eindelijk een uitweg zoekt om zichzelf en zijn mening kenbaar te maken, daar hij kennelijk de overheid met woorden niet meer bereiken kan en de argumenten van de overheid niet meer kan begrijpen.

Dan is het verder interessant te zien hoe het gaat met de ontwikkeling in b.v. het verkeer in Europa vooral. Het zal blijken, dat dit verkeer in de komende 5 jaar in toenemende mate aan beperkingen onderhevig zal zijn. Die beperkingen vloeien vooral voort uit het onvermogen om tot een internationale verkeerscode te komen. Het verzet hiertegen vloeit voort uit een steeds toenemend aantal overschrijdingen van de voorschriften, met een steeds minder wordende neiging het gezag te erkennen. Een kleine voorafschaduwning van dit alles is b.v. de afnemende neiging van automobilisten om bij parkeerszone tot een schikking te komen. Datzelfde geldt ook voor snelheidsovertredingen. Men probeert steeds meer het dan maar op de rechter te laten aankomen. Het kan niet schelen. Men protesteert. Dit stilzwijgende protest zowel in het wegverkeer als ook bij de openbare vervoers-lichamen zal in de komende jaren naast veel onaangenaams ook vele vreugdige momenten voor u opleveren. Ik kan u zelfs beloven, dat - en dat zal waarschijnlijk in sept/okt. 1969 zijn - hier in Den Haag de H.T.M. een tijdje zal rijden zonder dat er wordt afgestempeld. Dan mag u voor niets met de tram mee. Dergelijke dingen zult u

overigens meer aantreffen.

Spoorwegstakingen zullen voorkomen. Maar men zal bij deze stakingen - en dat is typerend - meer uitgaan van het idee: we volbrengen de dienst zoals die moet, maar wat niet gecontroleerd behoeft te worden, controleren we niet. Als de reizigers mee willen, gaan ze mee; als ze verkeerd reizen, reizen ze verkeerd. Het gaat ons niks aan. Die stil-aan-acties en zo kunt u reeds in het volgende jaar verwachten.

Ook zult u in toenemende mate zien, dat men probeert naast bestaande openbare lichamen b.v. eigen acties tot stand te brengen. Er zal waarschijnlijk in maart/april van het volgend jaar in Amsterdam al een aanval worden gedaan op een particuliere firma, die zich belast met wat zij noemt "bode-dienst" in de stad en daardoor de post meer en meer werk uit handen neemt. De P.T.T. heeft wel veel te veel werk, maar dat vindt ze toch niet leuk. Ze gaat procederen.

Deze dingen zijn symptomatisch. U moet ze dus niet zien als voorspellingen. Ze bewijzen hoezeer de organisatie, waarin u leeft, eigenlijk aan ontbinding onderhevig is. Een toenemend verzet. Maar dat betekent ook: een verandering van denken t.a.v. de overheid. Dat betekent, dat de woorden, die men spreekt ook bij de eenvoudige man steeds meer gaan verschillen van de praktische daadstelling. En dat betekent ook, dat er langzaam maar zeker een begripsverschuiving aan de gang is. In uw eigen land zult u dat kunnen zien.

Wat de andere landen betreft, u moet eens opletten hoe eigenaardig snel vaak zal worden gereageerd bij rampen en ongelukken, maar met hoe grote onverschilligheid wat men ziet als zelf-veroorzaakte rampen zullen worden behandeld. Dat zal niet alleen blijken uit de weldadigheidsacties hier te lande, maar ook wel degelijk uit de reacties van gehele volkeren op ongelukken o.m. in Afrika en noodsituaties in Azië en ook in een deel van Australië.

Hieruit kunt u voor uzelf zien hoe morgen reeds - ja, eigenlijk begint het vandaag al - de mens aan het veranderen is, al kan hij dit nog niet uitdrukken. Hij kan nog niet zeggen wat hij denkt en voelt, want de gemeenschappelijke taal is langzamerhand verdwenen. Maar hij kan steeds meer zijn daden gaan richten op zijn werkelijke intenties en zijn innerlijke gevoelens. En als gevolg daarvan zal ook de taal langzaam maar zeker weer een voor allen meer te vatten inhoud krijgen, waarbij de associatieve verschillen niet meer zo groot zijn, dat van volledige misverstanden sprake is.

:--:--:

S T A T U S .

Als wij de moderne mensen bezien, dan ontdekken we dat ze heel veel dingen eigenlijk hebben niet omdat ze het nodig hebben, maar alleen omdat anderen het ook hebben. Zo zijn er mensen, die een auto een hele week lang voor de deur hebben staan om 's zondags te kunnen poetsen. Het gaat er niet om dat ze erin rijden, maar dat ze een auto hebben, want de burens hebben er ook een.

Op deze manier is dus langzaam maar zeker een cultus ontstaan, die niets te maken heeft met realiteit, maar alleen met uiterlijkheden. Iemand, die op een kantoor zit, heeft misschien helemaal niet een afzonderlijk vertrek nodig; en zeker niet behoefte aan een rustbank en een hoekje voor gasten. Maar hij zal proberen dit te bereiken, want daardoor wordt zijn belangrijkheid kenbaar. We zouden daaronder kunnen zeggen:

In de moderne tijd wordt het gebrek aan persoonlijke belangrijkheid vaak gecompenseerd door uiterlijk vertoon. En daaruit valt dan weer af te leiden, dat - naarmate het uiterlijk vertoon verder toeneemt - men minder van zijn eigen bete-

kenis overtuigd zal zijn. Het is wel eens goed hieraan een ogenblik de aandacht te wijden. Want het zoeken naar status en statussymbolen impliceert eigenlijk een grote onevenwichtigheid en een groot gevoel van onwaarde in de mens zelf.

Ik geloof, dat de oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat arbeid, die eens werd gezien als een levensdoel en daarmee in zijn uitvoering ook als een levensvervulling (een status in zichzelf) heeft moeten plaatsmaken voor een ietwat minachtende beschouwing van werken, dat alleen wordt gezien als een middel om te leven. Hierbij komt dan volgens mij het volgende in het geding; iets, wat ook met toekomstige ontwikkelingen te maken heeft:

- a. De mens, die in zijn arbeid geen zelfuiting en zelfvervulling ziet, zal trachten door uiterlijke, in wezen onbelangrijke facetten een belangrijkheid weer te geven, die hij voelt niet te bezitten.
- b. De mens, die in zijn arbeid geen vreugde kan vinden, zal - ongeacht de status en de statussymbolen, die hij zich weet te verwerven - nimmer een werkelijke innerlijke bevrediging beleven.
- c. Het gebrek aan deze innerlijke vrede zal op den duur leiden tot een verwerpen van zowel arbeid als statussymbool. De nieuwe status zal komen te liggen in een ontkenning van alle waarden van de wereld.
- d. Daar het "niets" in zichzelf misschien wel "iets" kan zijn, maar voor de mens geen reële betekenis heeft, zal een absolute wereldontkenning geen zelfbevrediging kunnen inhouden, zodat men uit wanhoop weer zal trachten in een bepaalde taak (een zelfverwezenlijking a.h.w.) zichzelf te hervinden. Het einde van de ontwikkeling van de status zal weer zijn: arbeid geeft belangrijkheid weer; niet de uiterlijkheden.

Wanneer ik dit zo stel, dan druk ik daarmee een revolutie uit, die op dit moment althans nog slechts in de kinderschoenen staat. Wij kunnen aannemen, dat in de vlucht van vele jongelui uit de maatschappij voor de maatschappij (het gebruik van allerhande de psyche beïnvloedende middelen) dus een zeker verwerpen van de status reeds naar voren komt. Maar nu is het gebleken, dat men daarmee in bepaalde gemeenschappen niet kan volstaan. Het eigenaardige verschijnsel doet zich voor dat jonge lieden, die innerlijk elke sociale aansprakelijkheid, elke sociale norm verwerpen, tot een coöperatieve samenwerking komen. Ik noem maar een enkel voorbeeld:

In de buurt van San Diego wordt een soort boederij communaal geëxploiteerd door z.g. beatniks of hippies. Een andere gemeenschap blijkt te beschikken over een tweetal ateliers, waarin kunstvoorwerpen worden vervaardigd, wederom op geheel vrijwillige basis. Terwijl bovendien een drietal z.g. beat-bands optreden, die voor hun optreden zelf niets ontvangen, maar in hun werk voor de gemeenschap een belangrijkheid krijgen binnen de gemeenschap. Hun belangrijkheid vloeit nu niet alleen meer voort uit wat zij zelf zijn, maar bovendien uit datgene, wat zij voor anderen zijn gaan betekenen.

Dit is het begin van een omwenteling, die - ofschoon zich nu slechts bij de extremisten voltrekkende - op den duur volgens mij de gehele mensheid zal beroeren.

Als men ontdekt, dat het bezit van een groot kantoor met vele typisten niets meer zegt omtrent je belangrijkheid, dan zal men moeten zoeken naar iets anders om belangrijk te zijn. En waar deze belangrijkheid in de persoonlijkheid kan worden gevonden en in de uiting daarvan, zal men op den duur moeten terugkeren naar een persoonlijke representatie van eigen innerlijke waarde.

Het creatief vermogen van de mens wordt op het ogenblik nogal eens misbruikt. Wij vinden dit bij vele moderne kunstenaars, die in wezen niet meer zoeken naar een uitdrukking, maar alleen naar een effect. Dit effect is dus ook een zeker statusverwerven, terwijl men dit innerlijk niet bezit. Het blijkt echter, dat het creatief bezig-zijn, waarin men zijn wezen tot uitdrukking kan brengen, wel degelijk belangrijkheid (dus status) met zich brengt.

Die status bestaat vooral voor degenen, die in een gelijksoortige en dus harmonische fase van arbeid of ontwikkeling bezig zijn. Het is vaak belangrijker te wor-

den gewaardeerd door je bureu dan in de krant een held te worden genoemd. En menig man voelt zich meer bevredigd, als hij de bewondering van zijn vrouw heeft verworven, dan wanneer hij een medaille heeft gekregen voor buitengewoon nuttige arbeid voor de gemeenschap.

Het is duidelijk: wij vinden de grootste bevrediging door de erkenning van onze gelijken. En erkenning van onze gelijken kunnen wij alleen verkrijgen door creatief werkzaam te zijn op grond van datgene, wat voor onszelf als mogelijkheid bestaat. Deze creativiteit in zichzelf zal dan als verlengstuk de verdere maatschappelijke uitdrukking met zich meebrengen.

Ik geloof, dat uit de persoonlijke creativiteit op den duur alles van maatschappelijke en economische relaties, van sociale betekenis zal voortvloeien. En dat zelfs de gehele zedenleer, de gehele gedragsnorm van de mens zal voortvloeien uit zijn persoonlijke uiting en betekenis voor anderen. Wanneer dit het geval is, dan is het begrip "status", dat op het ogenblik een wezensvervreemding inhoudt, eindelijk geworden: een wezensbevestiging. Want de mens, die de waarheid van zijn persoonlijkheid weet uit te drukken op een zodanige wijze, dat deze ook door anderen kan worden erkend, bezit wel degelijk status. Hij heeft inderdaad een betekenis en aanzien. Wat je bent, maakt uit wat je kunt zijn.

Ik geloof, dat juist hierdoor in de toekomst status steeds meer zal worden gekoppeld aan zelferkenning. Naarmate je meer doordringt in datgene, wat je zelf bent, wat je zelf kunt doen, wat je zelf wilt zijn, kun je ook beter voor de wereld betekenis hebben. En daaruit wil ik dan als slot een zeer optimistische conclusie distilleren:

Het statusvertoon, dat in deze dagen in wezen een belachelijke en onnodige verbruikslast betekent voor de gemeenschap, zal in de toekomst meer en meer veranderen tot een zelfuiting, gebaseerd op zelfkennis. En wanneer dit het geval is, dan zal elke mens niet slechts het beste, dat in hem is aan de gemeenschap kunnen geven, maar men zal er zijn vreugde in vinden om anderen te dienen, daar men alleen hierdoor zijn eigen waarde voor zichzelf - en ook voor anderen - bevestigt.

-:-

GOED EN KWAAD. (Parabël)

Er was eens een kannibaal, die werkelijk een goed mens was, want hij had velen verslonden en zo hun moed en verdienste in zich opgenomen. Zijn wijsheid was groot. En als anderen in nood kwamen, dan was hij degen, die hen kon redden door zijn grote moed. Als anderen problemen ontmoeten, dan was in hem het magisch weten, dat hem in staat stelde hen te helpen.

Toen kwam er een zendeling. Deze geloofde niet in het eten van mensen en van het hart van dieren om daardoor hun eigenschappen te verwerven. Hij noemde dit onzin, een heidense dwaasheid. Het is dan ook begrijpelijk, dat hij sprak: "Deze mens is demonisch, hij is kwaad. Want iemand, die zijn macht en inzicht aan het doden van anderen ontleent, kan niet anders dan duivels zijn." En de zendeling had gelijk, want in zijn ogen was dit kwaad.

Maar de kannibaal sprak op zijn beurt: "Iemand, die de verdienste ontkent van de geest die leeft, de essentie van moed, van kracht, van weten in anderen, de mens, die durft ontkennen dat wij dit goede tot ons kunnen nemen en zo één kunnen worden met al hetgeen goed en edel is in onze voorvaders en in onze vijanden, is kwaad."

En zo maakten ze elkander uit voor duivels. Totdat eindelijk de kannibaal het zo ver had gekregen, dat hij de zendeling in de kookpot had. Door zijn emoties overstelpt kreeg hij een beroerte. En zo stierven zij beiden, zonder dat het goede dat in hen leefde in de wereld kon voortbestaan.

: - :-